
M. TERESA CABRÉ CASTELLVÍ

**VARIACIÓ PER TEMA. EL
DISCURS ESPECIALITZAT O LA
VARIACIÓ FUNCIONAL
DETERMINADA PER LA
TEMÀTICA: NOVES
PERSPECTIVES**

I. ELS LLENGUATGES D'ESPECIALITAT

Les necessitats de comunicació del món actual, marcades pel seu caràcter plurilingüe i per un grau important d'especialització, han fet augmentar la necessitat de formació en llengües per a usos específics i han obert la porta a parlar de llenguatges d'especialitat. Molt sovint es contraposa el coneixement general al coneixement especialitzat, també denominat coneixement científic; es fan servir nocions com la d'àmbit especialitzat per referir-se a una determinada parcel·la del saber, o es parla de llenguatge general diferenciant-lo dels llenguatges d'especialitat.

Però no tots els lingüistes accepten l'ús del terme «llenguatge» per referir-se als recursos de la comunicació especialitzada. Així es manifesta B. Quemada (1978):

La linguistique descriptive condamne les désignations de "langue" technique et scientifique qui sont également impropres. Il convient plutôt de parler de vocabulaires, s'agissant d'emplois particuliers du français et de ses variétés qui font appel, pour la prononciation, la morphologie et la syntaxe, au fonds de la langue commune, caractère à partir duquel notre analyse établit des rapports fonctionnels mais non hiérarchisés.

A més de la problemàtica que sorgeix de l'ús abusiu del terme «llenguatge», el tema dels llenguatges d'especialitat també planteja el gran interrogant sobre si hi ha criteris

suficients per establir una línia divisòria entre allò que denominem general i el que denominem especialitzat, que en la pràctica no és tan fàcil com pot semblar en teoria.

Habitualment se sol parlar de llenguatge general per fer referència al conjunt de recursos que usen la majoria dels parlants d'una llengua, i es reserva la denominació llenguatges d'especialitat per denominar el subconjunt de la llengua que s'actualitza en la comunicació especialitzada per la temàtica.

Aquestes distincions aparentment tan clares, amaguen tota una sèrie de problemes que requereixen una anàlisi més precisa. N'analitzarem bàsicament tres: la denominació *llenguatges d'especialitat*, la noció d'*especialitat* o *àmbit d'especialitat*, i la noció de *text especialitzat*.

La denominació *llenguatges especialitzats* suposa, en la nostra opinió, un ús abusiu del terme llenguatge. En efecte, si en lloc de partir de la noció de llenguatges d'especialitat com un supòsit assumit, analitzem les produccions lingüístiques que es donen en els contextos de comunicació especialitzada per inferir si s'han fet servir per a la seva producció sistemes d'elements lingüístics específics (és a dir, diferenciats dels del llenguatge comú), fàcilment observarem que, des del punt de vista dels recursos gramaticals que els constitueixen, els textos especialitzats són textos codificats a partir de la mateixa gramàtica que s'utilitza en totes les situacions comunicatives. Així, les característiques fonològiques, morfològiques i sintàctiques dels textos especialitzats coincideixen amb les que s'empren per a la comunicació general.

Tot i això, sembla clar que els textos anomenats especialitzats presenten algunes característiques que els donen una especificitat dins del conjunt dels textos produïts en una llengua.

Certament, si partim de la concepció que la llengua general, que inclou tant les varietats marcades com les no marcades, és un conjunt de conjunts de recursos interrelacionats des de molts punts de vista, diem que cada un dels subconjunts de recursos emprats específicament per un tipus de situació és un registre funcional.

Des d'aquest punt de vista, els anomenats llenguatges d'especialitat són registres funcionals caracteritzats per una temàtica específica, emprats en situacions de característiques pragmàtiques precises, determinades pels interlocutors (bàsicament l'emissor), el tipus de situació en què es produeixen, i els propòsits o intencions que es proposa la comunicació especialitzada.

No tots els especialistes comparteixen aquest enfocament dels llenguatges d'especialitat entesos com a registres de les llengües. Les posicions divergents es donen en dos sentits contraris: la dels que defensen que els llenguatges especialitzats són codis complets diferenciats del llenguatge general (Hoffmann 1979); i la dels que redueixen la seva especificitat al lèxic (Rondeau 1983; Rey 1976; Quémada 1978). Entre una i altra posició, una tercera via considera els llenguatges especialitzats com a subconjunts,

fonamentalment pragmàtics, del llenguatge entès en sentit global (Varantola 1986; Sager 1980; Picht i Draskau 1985).

Per damunt de totes aquestes diferències de conceptualització del que són els llenguatges especialitzats hi ha alguns punts en què tots coincideixen: en el fet que les comunicacions que es produeixen es refereixen a parcel·les específiques del coneixement. Des d'aquest punt de vista, totes les àrees especialitzades, disciplines acadèmiques tradicionals, oficis i professions, són àmbits de coneixement especialitzat. I l'expressió i transmissió d'aquest coneixement podria requerir l'ús d'unitats i regles específiques. És en aquest sentit que es parla de llenguatges d'especialitat.

2. LA COMUNICACIÓ ESPECIALITZADA

Els processos de transmissió dels coneixements especialitzats mostren que la comunicació especialitzada presenta unes característiques que la fan diferent de la comunicació general. Aquesta especificitat es dona tant en els factors que intervenen en el procés d'interacció comunicativa com en les característiques intrínseques dels missatges que es produeixen.

Des del punt de vista dels elements que intervenen en el procés comunicatiu, la comunicació especialitzada té tres especificitats destacables: la temàtica, els parlants i les situacions.

Analitzarem a continuació aquests tres factors, començant pel primer: la temàtica. D'entrada es parla de temes especialitzats per referir-se als àmbits de continguts que no formen part del coneixement general dels parlants d'una llengua i que han hagut de ser objecte d'un aprenentatge particular. En aquest sentit, es consideren temàtiques especialitzades totes les que són objecte explícit d'ensenyament acadèmic o professional. L'assumpció de les formes expressives pròpies d'aquestes matèries s'interioritza amb l'aprenentatge dels seus continguts. A diferència dels coneixements generals, que s'adquireixen de manera inconscient per experiència directa, els coneixements especialitzats requereixen un aprenentatge explícit, a través de la transmissió verbal dels coneixements per part dels especialistes en la matèria, o de la transmissió de l'experiència per contacte amb el medi professional. Aquesta transmissió no suposa només el traspàs del contingut seqüencial de la matèria, sinó sobretot la perspectiva des de la qual aquesta matèria ha de ser conceptualitzada. És precisament aquesta òptica la que dona la característica d'especialitzat a un tema determinat, com veurem més endavant. Aprendre, doncs, una temàtica especialitzada significa interioritzar els seus continguts i l'òptica de la seva significació.

El segon element que confereix especificitat a la comunicació especialitzada són els seus interlocutors, bàsicament els emissors. En efecte, els qui tenen els coneixements

especialitzats són els qui en són especialistes, que actuen en tots els casos d'emissors de la comunicació especialitzada. Només poden ser productors de comunicacions tecnicocientífiques o professionals de nivell restringit els qui tenen un coneixement específic de la temàtica, coneixement adquirit prèviament per aprenentatge acadèmic o professional; poden ser-ne receptors els especialistes del tema, que alhora poden actuar interactivament com a emissors en qualsevol acte comunicatiu, els aprenents d'especialista, i el públic en general, que rep passivament en qualitat d'aprenent molt genèric les comunicacions especialitzades. No obstant aquesta diversitat de receptors, és la finalitat de l'aprenentatge el criteri que permet distingir uns i altres aprenents; els primers interioritzen els coneixements per a esdevenir-ne usuaris naturals, i, doncs, emissors de comunicació especialitzada; els segons absorbeixen els coneixements com a simple informació.

El tercer factor que caracteritza la comunicació especialitzada és el relatiu a les situacions mateixes en què es produeix aquesta transmissió de coneixements. Certament, els continguts especialitzats no solen ser objecte de transmissió al marge de situacions no referencials. Dit en altres mots, la comunicació especialitzada, tot i que pot proposar-se finalitats específiques (avaluar, descriure, argumentar, ordenar, classificar, etc.), sempre s'estableix sobre la base de mantenir el caràcter referencial.

En resum, tot i que la comunicació especialitzada té unes característiques constants (transmet coneixement especialitzat, és de tipus formal, i normalment està regulada per criteris professionals o científics), no es produeix sempre en les mateixes situacions de comunicació ni presenta unes característiques constants pel que fa als interlocutors i circumstàncies del missatge.

De les idees exposades fins ara se'n desprenen dues conseqüències a tenir en compte: en primer lloc que el fet que un discurs sigui especialitzat no depèn tant del tema en si mateix com de la manera de tractar-lo; i, en segon lloc, que la comunicació especialitzada admet una diversificació discursiva d'acord amb les característiques situacionals.

Pel que fa al primer factor, la determinació del caràcter especialitzat d'una temàtica no rau tant en ella mateixa com en l'òptica des de la qual s'aborda en el missatge. Així, qualsevol objecte considerat tradicionalment científic, si és presentat (codificat i transmès) banalment, en el sentit que es transmet com un contingut no precís, que no es desxifra en relació amb una estructura preestablerta de significació, o la seva transmissió simplement no pretén ser referencial, esdevé matèria de comunicació no especialitzada. I a la inversa, qualsevol objecte de la realitat més comuna pot ser tractat també de manera estructurada i precisa si es codifica-descodifica en referència a una estructura sistemàtica rigorosament establerta, esdevenint en aquest cas objecte de coneixement especialitzat.

Pel que fa al segon factor, si la comunicació especialitzada exigeix una adequació discursiva a possibilitats variades, un llenguatge d'especialitat no pot ser un subconjunt estructuralment monolític de recursos que es produeixen de manera constant, sinó que ha de presentar varietats en funció dels usos i de les circumstàncies comunicatives.

Per Kocourek (1982), els llenguatges d'especialitat, concebuts com a sistemes de comunicació, permeten d'entrada dues aproximacions diferents: en relació amb la semiòtica, i en relació amb les llengües naturals.

Des del punt de vista de relació amb la semiòtica, la comunicació especialitzada a través de les llengües no és més que una de les diverses possibilitats de transmissió del coneixement especialitzat. Des d'aquesta òptica, els llenguatges d'especialitat serien un objecte semiòtic. Des del segon punt de vista, de relació amb les llengües naturals, tenint en compte que tots els sistemes de transmissió del coneixement són reductibles al sistema del llenguatge natural, la comunicació especialitzada seria lingüística i faria servir sistemes complementaris de representació.

La primera aproximació es basa en el fet que un llenguatge d'especialitat és un sistema de transmissió i intercanvi d'informació que utilitza diversos codis al mateix temps. El llenguatge humà articulat és indubtablement el sistema més important de comunicació, però no l'únic. Altres sistemes alternatius (representacions icòniques, símbols, nomenclatures, fórmules, etc.) comparteixen amb el llenguatge natural les comunicacions especialitzades.

La segona aproximació se sustenta en la prioritat comunicativa del llenguatge natural, també per a la comunicació especialitzada. Des d'aquest punt de vista, el procés de comunicació s'estableix sobre la base rellevant del llenguatge natural, seleccionant dels recursos del sistema lingüístic (per la seva sistemàtica o per la seva freqüència en contrast amb altres situacions de comunicació) alguns elements característics que li donen una certa especificitat. En aquesta especificitat intervenen elements diversos: la presència de determinats recursos en contrast amb l'absència d'altres elements, les característiques de concisió i precisió del discurs, i el tema vehiculat per la comunicació, sempre des d'una perspectiva específica.

Temàticament, els diversos àmbits de comunicació especialitzada no són més que segments del contínuum de coneixement, més o menys arbitraris. Aquesta arbitrietat justificaria tant la mobilitat dels àmbits temàtics com la circularitat del coneixement. És de sobres sabut que el coneixement ni està segmentat de manera natural en compartiments estancs ni és de naturalesa estàtica. En són una bona mostra l'aparició de nous camps científics, la formació d'interdisciplines de nova estructuració o la construcció de camps de coneixement a partir de la reunió d'aspectes transdisciplinaris vistos com a espais unitaris. El coneixement científic avança permanentment perquè el coneixement especialitzat és dinàmic i polièdric.

Discursivament, les seves produccions especialitzades poden tenir, fins i tot dins de cada àmbit d'especialitat, diversos graus d'abstracció o nivells de transmissió de l'especialitat, que duen a establir diversos estils discursius. Com en el cas de la comunicació general, en la comunicació especialitzada es donen diferents varietats estilístiques, condicionades per les característiques de les situacions de comunicació (temàtica, destinataris, situacions i finalitats comunicatives). Aquestes característiques determinen el grau d'abstracció en què es presenta una temàtica, les estructures sintàctiques i textuals de les produccions comunicatives, l'estil del discurs i fins i tot la materialitat mateixa de la disposició del text.

Tenint en compte, doncs, els elements presentats fins ara, que intenten mostrar la variació en la comunicació especialitzada, a fi de fer-ne una sistematització que reculli tots els elements rellevants en la caracterització d'aquest tipus de comunicació, considerarem dos paràmetres de variació:

a) una variació horitzontal, centrada en la temàtica (tipus de temàtica i perspectives o punts de vista des dels quals s'aborda)

b) una variació vertical, que travessa la temàtica especialitzada amb tres variables: el nivell d'especialització del text, el grau de formalitat i la finalitat primera del discurs.

3. ELS TEXTOS ESPECIALITZATS

Per damunt de la discussió sobre el caràcter estrictament semiòtic o eminentment lingüístic de la comunicació especialitzada, hi ha hagut diversos intents d'establir les característiques més rellevants de les produccions especialitzades, anant més enllà de les especificitats pragmàtiques i la funcionalitat dels seus textos.

Rondeau (1983), després d'analitzar un corpus de textos científicotècnics, que considera que són els més representatius de la comunicació especialitzada, afirma que els dos criteris més rellevants de caracterització dels textos especialitzats es donen en dos plans: el pla textual i el pla lèxic. Al costat d'aquests dos aspectes, afirma, són els elements pragmàtics els factors que millor representen l'especificitat dels textos de caràcter especialitzat.

3.1 L'òptica textual

Segons Rondeau, els textos especialitzats es caracteritzen per una configuració global específica que els diferencia de la que posseeixen altres tipus de textos com els periodístics, els religiosos, els literaris, els publicitaris, etc., per l'absència de recursos freqüents en altres situacions de comunicació o per la presència de recursos infreqüentment usats en textos no especialitzats. Una d'aquestes característiques és la temàtica de què tracten els textos especialitzats.

Pel que fa a la temàtica, s'han establert tradicionalment diferents tipus de disciplines, que, per la seva idiosincràsia interna, condicionen la forma, l'estructura i l'estil del text:

- a) les ciències teòriques
- b) les ciències experimentals
- c) les tècniques
- d) les matèries, enfocades des del punt de vista de la producció
- e) les matèries, enfocades des del punt de vista del consum

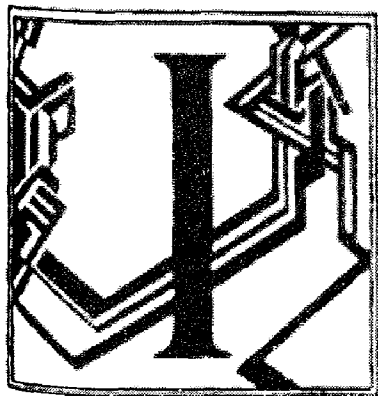
Un aprofundiment de la idea de Rondeau ens duu a una proposta una mica més refinada i ampliada de criteris rellevants per establir la idiosincràsia dels textos especialitzats des del punt de vista de la temàtica. El criteri temàtic no només tindria en compte la matèria en si, entesa com l'objecte especialitzat que és el nucli d'estudi de la matèria, sinó també l'òptica (científica o, simplement especialitzada) des de la qual es tracta aquest objecte dins de l'especialitat.

D'acord amb el primer factor (la temàtica en si mateixa), podem establir una sèrie de contrastos entre matèries o blocs de matèries especialitzades, que condicionen el tractament i el contingut del text especialitzat:

- les matèries científicotècniques, en contrast amb les activitats professionals
- les ciències, en contrast amb les tècniques
- les ciències experimentals, en contrast amb les ciències exactes
- tot el grup anterior, en contrast amb les ciències socials i humanes
- les ciències socials, en contrast amb les ciències humanes
- les ciències i tècniques tradicionals, en contrast amb els camps d'intersecció disciplinària
- les matèries o disciplines constituïdes (mono o interdisciplinàries), en contrast amb els camps o objectes de coneixement transdisciplinaris
- totes les ciències, en contrast amb els camps d'activitat especialitzada

D'acord amb el segon factor (l'òptica des de la qual es tracta l'objecte dins de l'especialitat), es poden establir diverses perspectives d'abordatge i anàlisi del camp científic o especialitzat:

- des del punt de vista teòric o fonamental
- des del punt de vista experimental
- des del punt de vista aplicat o tecnològic
- des de la producció
- des del consum

Creuar aquestes dues tipologies ens duu a la constitució d'una graella en la qual cada matèria especialitzada pot ser tractada des de perspectives diferents i, en cada perspectiva, s'hi poden agrupar matèries diverses.

3.2 L'òptica lèxica

El segon aspecte crucial de caracterització dels textos especialitzats és, seguint Rondeau, el lèxic que presenten. En efecte, des del punt de vista lèxic els textos especialitzats són específics per la terminologia que utilitzen, terminologia que, com veurem a l'apartat 5, pot presentar diversos nivells d'opacitat, d'especialització, de variació expressiva i d'obertura estructural segons el tipus de temàtica, l'òptica de tractament del tema i el nivell d'especialitat del text, aquest nivell en relació amb els seus destinataris i funcions.

3.3 L'òptica pragmàtica

Al costat dels aspectes textuals i lèxics, els factors pragmàtics complementen la caracterització dels textos d'especialitat. Des del punt de vista d'alguns elements pragmàtics, els textos d'especialitat són, de fet, molt diferents dels anomenats textos generals. Un dels elements que més bé mostra aquesta gran diferència és el grau de comprensió interlingüística.

Certament, és molt rellevant la facilitat amb què es comprenen els interlocutors especialitzats malgrat les diferències de llengües que els separen, sobretot si la comunicació s'estableix per escrit. Sembla força evident que l'especialista d'una determinada matèria és capaç d'entendre amb una relativa facilitat textos de la seva especialitat escrits en una altra llengua, encara que sigui incapaç de mantenir en aquesta mateixa llengua una conversa oral sobre un tema d'altra temàtica. El perquè d'aquesta situació cal buscar-lo en el fet que els llenguatges d'especialitat posseeixen unes característiques bastant sistemàtiques, concentrades en l'ús d'un lèxic força estandaritzat i d'uns recursos sintacticotextuals molt restringits. Conèixer el lèxic propi de l'especialitat fa que d'entrada el text sigui comprensible en un percentatge força important. Aquests elements, al costat del fet que es tracti d'una temàtica establerta, faciliten la intercomprensió, tant més quant més consolidada i estructurada sigui la matèria i més estandaritzat el seu lèxic. Paral·lelament, com més especialitzat és un llenguatge, més restringit és el nombre dels seus usuaris i més internacionals les seves unitats i regles.

Aquest fet, que no es dona en la llengua comuna, constitueix un factor important de diferenciació del llenguatge comú respecte a l'especialitzat i un factor d'unió dels llenguatges especialitzats entre si.

LSP's tend to share much of their resources not merely with LGP's, but also often have common cognate resources. LSP thus tends to be more "international", or indeed "universal", than does LGP. *Beaugrande (1987)*.

Cal matisar, però, que la comprensió dels textos especialitzats només es dona d'una manera explícita quan es tracta de textos molt especialitzats amb interlocutors especialistes en la matèria, però no en d'altres circumstàncies.

En efecte, fora de les situacions estrictament i fortament especialitzades de comunicació, escrita, entre especialistes de la matèria, la comprensió dels textos especialitzats se situa en un pla diferent, segons les circumstàncies. Aquesta comprensió lluny de ser automàtica i lineal depèn de factors variats, entre els quals cal destacar en primer lloc l'adequació del nivell d'especialització del text, la densitat terminològica, el grau de redundància i variació expressiva, i el grau de possibilitat de comprensió dels seus destinataris. Com més especialitzat sigui un text menys comprensible serà per als destinataris no especialistes; i viceversa, com menys especialitzat sigui aquest text més problemes d'interpretació podrà generar entre els especialistes. La banalització del coneixement comporta necessàriament una alteració cognitiva del text, a fi de fer-lo comprensible a destinataris no experts.

No obstant això, cal remarcar que la comprensió d'un text especialitzat no pot ser mai automàtica, perquè sempre pressuposa un coneixement previ de la matèria; i tampoc no pot ser lineal, perquè canvia en relació directa amb el nivell d'especialització de cada text. Els textos d'especialitat, amb independència de la seva temàtica, tenen com a funció bàsica la transmissió d'informació a nivell referencial, sense alteracions de significat; per tant, les regles que determinen la descodificació i interpretació poden ser més sistemàtiques.

En síntesi podem afirmar que els textos propis de la comunicació especialitzada, científicotècnica o professional, es caracteritzen per cinc aspectes rellevants:

- per la seva semàntica global: són textos essencialment referencials que defugen altres funcions que alterin la seva referencialitat
- per les seves característiques formals generals: presenten un grau de restrictivitat estructural molt alt per tal com són limitats quant als propòsits funcionals
- per la rellevància del lèxic com a nus d'explicitació dels continguts especialitzats
- per l'especificitat del seu lèxic, ja sigui perquè pugui resultar opac per al no especialista, ja sigui per la precisió o diferència del seu significat en relació amb la mateixa unitat formal usada en el discurs no especialitzat
- en algunes temàtiques, perquè es fa ús d'unitats de sistemes alternatius integrats al text que solen parafrasejar les unitats lèxiques pròpies del tema

4. El discurs especialitzat

En la comunicació especialitzada, com en qualsevol altre procés de comunicació, hi intervenen uns factors fonamentals constants, que, seguint Jakobson (1963), són: l'emissor, el receptor, el canal, el missatge, el codi i el referent. D'acord amb aquest esquema, la peculiaritat de la comunicació especialitzada se centra en dos d'aquests elements: l'emissor i el referent, i n'afecta directament dos més: el codi i el missatge.

4.1 ELEMENTS I FUNCIONS

Una de les peculiaritats generals que caracteritzen els elements de la comunicació especialitzada és el seu caràcter restringit. Així, analitzant un primer element de la cadena comunicativa, l'emissor, trobem que, a diferència de la comunicació general, l'emissor d'un text especialitzat no pot ser qualsevol parlant de la llengua, sinó que ha de ser necessàriament un especialista en una matèria, perquè només des del coneixement del tema es pot transmetre el seu contingut sense que es perverteixi el caràcter especialitzat. Tot i això, aquesta transmissió es fa a vegades de manera indirecta, a través de professionals que fan de pont entre els emissors naturals i els seus destinataris, ja sigui per vèncer obstacles de llengües (la traducció i la interpretació), ja sigui per facilitar la comprensió del contingut (divulgadors científics). En tots dos casos, però, el mediador fa en alguna mesura el paper d'especialista en la matèria.

Un segon element de la comunicació especialitzada que, en contrast amb la general, té un caràcter restringit és la referència. Aquesta afirmació, no obstant això, s'ha de matisar convenientment per delimitar-ne el contingut precís, ja que podria induir a pensar que el coneixement especialitzat i el general es refereixen a realitats diferents, l'un (el general) a una realitat sense limitacions i l'altre (l'especialitzat) a una realitat restringida.

En la nostra opinió, el procés de coneixement es manifesta sempre sobre la realitat, que no és en si mateixa ni general ni especialitzada; ara bé, la seva conceptualització, la forma com interioritzem la seva percepció, fa que en uns casos puguem parlar de coneixement general i en uns altres de coneixement especialitzat. El coneixement general es conceptualitza directament a través de l'experiència i el contacte amb el món real i adquireix un valor semàntic aproximatiu; el coneixement especialitzat es conceptualitza a través de la seva estructuració mediatitzada per un esquema preestablert de referència, que fa que cada coneixement ocupi un illoc delimitat i definit en aquest esquema. El caràcter restringit, doncs, de la referència especialitzada, no és la referència en ella mateixa, que coincideix amb la pròpia del coneixement general, sinó la seva conceptualització, i, en conseqüència, el seu valor semàntic en la comunicació. Utilitzant una metàfora aclaridora, diríem que el significat de les unitats de coneixement especialitzat són com el contingut dels noms propis, precisos i denotatius, mentre

que el significat de les unitats que expressen el coneixement general són de fronteres difuses, com els noms comuns.

Dit això, sembla lògic suposar que el contingut dels textos especialitzats serà molt més nítid i ben delimitat que el dels textos de caràcter general. El discurs especialitzat es diferencia d'altres tipus de text, perquè persegueix tres objectius específics: la concisió, la precisió i la sistematicitat; concisió quant a la forma, precisió quant al contingut i sistematicitat quant a l'estructura. El compliment d'aquestes condicions dóna el nivell de qualitat del text especialitzat, condicions que en els textos generals són totalment irrelevantes.

Com a conseqüència de les característiques descrites fins ara, els recursos emprats en la producció d'un text especialitzat són limitats, i, doncs, el text mateix reflecteix aquestes limitacions. Des d'aquesta perspectiva, un text especialitzat, tot i que es confegeix a partir del codi gramatical global, serà més o menys adequat en la mesura que faci ús dels recursos propis d'aquests tipus de textos i respecti la selecció que imposa el discurs d'especialitat.

Paral·lelament a la restrictivitat dels elements comunicatius, les funcions de la comunicació especialitzada són també restringides si prenem com a referència la diversitat funcional del discurs general.

És ben sabut que l'ús que els parlants fan del llenguatge no es limita a la intercomunicació, sinó que abraça moltes altres funcions. Jakobson (1960) va establir les sis funcions primordials que pot fer el llenguatge, cada una vinculada prioritàriament a un dels sis factors dels actes de comunicació.

En situacions especialitzades, però, no es materialitzen totes les funcions establertes per Jakobson, o si ho fan, algunes són infreqüents i tenen molt poca rellevància. En efecte, la funció bàsica essencial de la comunicació especialitzada és la transferència referencial amb propòsits específics diversos. El fet que la comunicació especialitzada vulgui preservar el caràcter referencial té com a conseqüència que el significat de les unitats comunicatives no es veu alterat per usos que es proposen desviar semànticament les unitats en favor d'una riquesa expressiva que la comunicació especialitzada no intenta tenir. El fet de diversificar els propòsits comunicatius, però no el caràcter referencial de la comunicació, fa que les estructures sintàctiques i textuals variïn en funció dels propòsits específics de cada text, que bàsicament són els següents: descriure, classificar, ordenar, avaluar i argumentar.

4.2 Caràcter discursiu de la comunicació especialitzada

Tot i que fins aquí s'ha descrit la comunicació especialitzada des del punt de vista dels components que hi intervenen (tema, interlocutors, funcions i propòsits), comunicar una temàtica especialitzada no es pot limitar a una caracterització estàtica dels factors que hi intervenen, sinó que necessàriament s'ha de posar en relació amb la

dinàmica del procés de producció-comprensió que descriu qualsevol acte de comunicació.

La comunicació especialitzada, com qualsevol altre procés de comunicació, és el fruit d'una interacció entre els elements que intervenen en la seva producció i recepció. Es tracta, doncs, d'un procés dinàmic determinat per les seves condicions de producció, en el decurs del qual es materialitza el significat i es creen les condicions de recepció i descodificació. D'aquesta dinàmica sorgeix el valor sociofuncional del discurs especialitzat.

Així doncs, tot i que el discurs especialitzat com a tipus discursiu presenta unes característiques constants amb independència de la temàtica que vehicula i de les circumstàncies comunicatives en què es produeix, les diferents condicions de producció del discurs especialitzat creen una tipologia basada en diversos criteris, tipologia que permet situar cada discurs en una graella multivariant, de forma que es defineix per unes característiques específiques, i, dins de cada característica, pot adquirir valors diferents segons les circumstàncies de producció-recepció.

Sobre la base d'aquesta idea, partirem del supòsit que la tipologia del discurs especialitzat s'estableix sobre dos criteris de variació: una variació horitzontal i una variació vertical.

D'acord amb la primera variable horitzontal, el discurs especialitzat es classifica tenint en compte la temàtica, que lluny de representar una segmentació estàtica, ahistòrica i atemporal, és el fruit de l'activitat dels interlocutors i els sabers, i, per tant, pot canviar en funció de cada situació construïda. La multiplicitat de dimensions de què poden ser objecte les temàtiques especialitzades confereixen a les especialitats una poliedricitat de tractament i abordatge també molt variada, sobretot les matèries interdisciplinàries.

D'acord amb la segona variable, el discurs especialitzat participa de la diversificació dialectal i funcional pròpia del llenguatge. Així, es poden produir missatges diferents dins d'una mateixa temàtica especialitzada enfocada des d'una dimensió específica, en la mesura que vagin canviant les variables espacials, temporals i socials de producció del discurs, així com les condicions funcionals de cada acte comunicatiu.

La variació vertical de la comunicació especialitzada permet produir discursos de diversos nivells d'especialització (de més a menys especialitzat), de grau de formalitat diferent (més o menys formal) i amb finalitats o propòsits diversos (argumentar, descriure, avaluar, ordenar o classificar). Cada tipus discursiu produirà tipus de textos diferenciats segons el grau de redundància de la informació, el nivell d'opacitat de les unitats formals i semàntiques, la densitat terminològica, la diversificació formal del contingut o el caràcter sintètic o analític de les unitats de contingut.

Finalment, les intencions o propòsits de la comunicació, tant en el llenguatge general com en els especialitzats, condicionen els recursos sintàctics, morfològics i textuals que s'utilitzen en els textos: els tipus de frases més habituals, les persones i els

temps verbals, la correlació temporal, els pronoms, les conjuncions, la progressió del text, els recursos de cohesió, etc.

5. LES UNITATS TERMINOLÒGIQUES EN LA COMUNICACIÓ ESPECIALITZADA: UNA PROPOSTA RENOVADORA

S'ha dit repetidament que un dels aspectes que més diferencien el llenguatge comú i l'especialitzat és l'ús d'una terminologia específica. En aquest sentit, s'ha destacat el paper crucial que la terminologia juga no només per caracteritzar el llenguatge especialitzat, sinó també per establir i classificar els diversos llenguatges d'especialitat i per diferenciar-los entre si.

En aquesta línia es pronuncia Rey (1976) referint-se al llenguatge jurídic:

Au sens propre il n'existe pas de langue du droit en soi mais seulement à l'intérieur de la langue française, un vocabulaire du droit et sans doute quelques tours syntaxiques spécifiques.

En la nostra opinió, però, la peculiaritat dels textos d'especialitat no s'explica directament per l'ús que fan del vocabulari específic propi de cada àmbit d'especialització, sinó que hi ha més elements al darrere d'aquesta afirmació, que permeten matisar més bé la diferència entre l'expressió general i l'especialitzada. Aquests elements, que com ja hem argumentat abans no configuren un llenguatge, van lligats en uns casos al vocabulari, d'altres als textos i d'altres encara a les circumstàncies comunicatives.

Ens ocuparem a continuació dels factors que tenen relació amb el lèxic, que en la nostra hipòtesi deriven del procés de conceptualització del coneixement.

Rondeau (1983) afirma que els llenguatges especialitzats es caracteritzen fonamentalment pel seu lèxic i per les característiques semàntiques generals dels textos que produeixen:

La terminologie a pour objet la dénomination des notions; ce n'est donc que de façon accessoire que ses préoccupations rencontrent celles de la phonologie, de la morphologie et de la syntaxe.

En efecte, la terminologia, com s'ha descrit abundantment, és l'aspecte peculiar més visible dels textos especialitzats. Les comunicacions especialitzades, a més de contenir un determinat nombre de paraules funcionals i lèxiques pròpies del llenguatge comú, contenen termes peculiars propis de la temàtica de què tracten. El conjunt dels termes d'un camp, que constitueix la seva terminologia, reflecteix el camp conceptual de la matèria, i cada un dels termes representa un concepte de la xarxa estructurada d'aquesta matèria.

És un fet ben conegut que la terminologia, doncs, a més de ser l'element més visible dels textos especialitzats, juga un paper crucial en la representació i comunicació especialitzades. I això almenys per tres raons:

- perquè el vocabulari és el punt clau de la comunicació especialitzada, ja que els termes són les unitats discursives que concentren una major densitat de coneixement especialitzat
- perquè el coneixement especialitzat no coincideix totalment amb el general, i, en conseqüència, el significat dels termes pot no coincidir amb el significat de les paraules del lèxic general, tot i que puguin coincidir en la forma
- perquè la precisió d'un text especialitzat, i per tant un dels punts de mesura de la seva qualitat, només s'aconsegueix fent ús de la terminologia que usen els especialistes quan es comuniquen entre si.

Sembla lògic afirmar que, amb independència de la posició filosòfica que puguem mantenir sobre si la realitat es pot percebre "per se" o només a través d'un sistema d'expressió com el llenguatge, les coses "són" en la realitat i hi ocupen un determinat espai. Les ciències cognitives, que es proposen analitzar les diverses operacions que expliquen el coneixement, des de la seva adquisició fins a la seva utilització en el discurs, en la reflexió o en l'acció, han descrit les diverses fases que tenen lloc des de l'aproximació que els humans fem a la realitat, fins a la seva ubicació en un sistema de conceptes.

En aquesta via, la nostra idea de partida és que l'ontologia no té per què coincidir amb la conceptologia, o dit altrament, que la "mateixa" realitat pot ser percebuda de maneres molt diferents i, per tant, conceptualitzada de manera diversa. És en aquesta possibilitat de diferenciació entre diverses conceptualitzacions on se centra la nostra hipòtesi. El coneixement especialitzat és una de les possibles vies de conceptualització de la realitat. Però encara més, des de l'òptica precisa de les matèries d'especialitat, una mateixa realitat pot ser conceptualitzada diferentment, i aquesta diferenciació pot presentar diferents graus de realització admetent, per tant, que entre dos conceptes referits a una mateixa realitat o objecte hi pugui haver una percepció diferent. Aquesta diferència pot tenir diversos graus, segons si es basa en el fet de donar una importància diferent a les característiques intrínseques i extrínseques que defineixen els conceptes, o en una diferència de matís en la interpretació d'una o més característiques, o en una diferència efectiva de característiques, o finalment en una separació total de matrius de característiques.

Una proposta com aquesta permetria explicar amb el mateix mecanisme no només la diferència entre el coneixement general i l'especialitzat, sinó entre les diferents especialitats quan tracten el mateix objecte, sense necessitat d'haver de recórrer a l'explicació de la teoria terminològica clàssica, que manté una separació entre el

vocabulari general l'especialitzat com si es tractés de dos mons a part, que defensa una objectivitat en el coneixement científic que no sempre està justificada, i que considera que els termes usats en diverses disciplines són termes diferents, tractant-los, doncs, com a homònims.

Moltes han estat les obres que, dins de la terminologia clàssica, han defensat el caràcter unívoc i monoreferencial dels termes. Així, s'ha establert com un principi teòric de la proposta clàssica de la disciplina terminològica, que els termes, a diferència dels mots del lèxic general, no són polisèmics. En aquesta via, s'ha mantingut que tots els termes formen part d'una disciplina i que és en el si de la qual que adquireixen el seu significat, de forma que una mateixa unitat usada en una disciplina diferent es considera un terme diferent. Aquest plantejament, com es pot observar, deixa sense cap explicació la mobilitat de conceptes i termes dins de la ciència i les especialitats.

Paral·lelament, en un intent de diferenciar-se al màxim de la lexicologia, la teoria tradicional ha assumit que els termes, a diferència dels mots del lèxic comú no presenten gairebé sinonímia. Però una revisió ràpida de les dades que mostra la realitat terminològica posa en dubte aquesta afirmació, com molt bé s'ha descrit darrerament.

La terminologia és una peça imprescindible per a la transferència del coneixement especialitzat, tant més important com més alt és el nivell d'especialització d'un text. També ho és per a la representació dels continguts d'una matèria d'especialitat, de forma que com més consolidada i estructurada està una matèria més estandarditzada i sistemàtica és la seva terminologia. En aquest esquema, característiques de la terminologia com la monoreferencialitat o la univocitat representen un eix que poden complir els termes en un o altre grau. Com més especialitzada, estructurada i internacionalitzada sigui una matèria, més alt serà el grau de precisió i univocitat de la seva terminologia. El nivell més alt en aquesta escala l'ocuparà la comunicació estandarditzada internacional, fruit d'un consens no només de conceptualització dels continguts, sinó també de fixació de les denominacions que els vehiculen. En aquests casos, la comunicació especialitzada es produeix en un nivell gairebé artificial, les regles de joc canvien i la perspectiva d'anàlisi també.

6. LA VARIACIÓ DE LA TERMINOLOGIA DINS DE LA COMUNICACIÓ ESPECIALITZADA

S'ha dit que la teoria terminològica s'ha basat fins fa poc en el seguiment rígid de determinats principis que han definit la disciplina. Un d'aquests principis, potser un dels més importants, ha estat el de la separació de terminologia i lexicologia, i, en conseqüència, en la diferenciació total entre l'objecte de tractament de les dues matèries: la unitat terminològica (el terme) i la unitat lexicològica (el mot).

Un dels principis essencials que ha defensat la teoria terminològica en relació amb els termes és el de la seva homogeneïtat en temps, espai i grup social. L'interès de la

terminologia per la normalització internacional, restringida a la seva forma escrita, ha conduït a fer prevaldre en les unitats terminològiques el seu caràcter d'unitats de comunicació estandarditzada, i, doncs, semiartificial, en nom de l'eficàcia comunicativa, d'una comunicació centrada en una base econòmica i allunyada de qualsevol òptica cultural.

En aquesta perspectiva, la variació terminològica real en els textos especialitzats no ha estat objecte d'interès fins fa relativament pocs anys. Per al discurs de la normalització, les unitats terminològiques han estat vistes en el seu vessant exclusivament denominatiu d'una referència concebuda com a uniforme, ahistòrica, atemporal, asocial i neutra ideològicament.

El problema d'aquesta concepció no rau pas en el fet que serveixi per descriure la comunicació estandarditzada per consens, sinó en el fet que hagi estat considerada l'òptica privilegiada —o exclusiva— de la terminologia, sense distinció de situacions de comunicació.

Malgrat la persistència d'aquesta concepció, des de fa uns pocs anys s'han començat a posar en qüestió determinades afirmacions unitaristes i s'ha començat a desenvolupar una proposta de la terminologia concentrada en la seva anàlisi en un marc textual dins de la comunicació especialitzada i amb el biaix cultural propi de les ciències del llenguatge. En conseqüència, s'ha començat a descriure el seu caràcter variat.

Així, aplicant a la terminologia l'esquema de variació propi del discurs especialitzat, podem dir que les unitats terminològiques també presenten variació, variació interlingüística i variació en el si d'una mateixa llengua. Aquesta variació respon als paràmetres que descriuen la variació discursiva i gramatical, fonamentalment als lligats a les característiques dels individus (espai, temps i grup socioprofessional) i als propis de les situacions (tema, nivell d'especialització i grau de formalitat). La terminologia, doncs, admet variants topolectals, cronolèctals, sociolectals, tecnolèctals, funcionals, i fins i tot argòtiques.

5.1 La variació dialectal

D'acord amb el primer bloc de variables (les dialectals), trobem en el si de les llengües i dels seus usos comunicatius especialitzats, unitats terminològiques diverses en l'espai, el temps i el grup socioprofessional.

La variació lligada a l'espai ha estat la més desenvolupada i acceptada en la pràctica terminològica internacional. D'una banda, ha estat sempre fàcil de constatar que les comunitats d'especialistes de països diferents en què es parla una mateixa llengua empen variables denominatives diferents, sobretot en els camps científics poc internacionalitzats, i que aquesta diversificació ha estat fins i tot estimulada per polítiques terminològiques específiques. D'altra banda, el fet que la participació en els comitès internacionals d'estandardització s'hagi fet sobre la base de representants per estat (i

no per llengua), ha fet que una mateixa llengua pogués comptar amb més d'un portaveu, i, doncs, amb la possibilitat de trobar-se davant de més d'una proposta per a la denominació d'un concepte.

En aquesta via, la variació geogràfica “nacional” o “regional” figura com un ítem normalitzat en totes les normes d'estandardització de la terminologia. Normalment, hi ha més variació com més extens és el territori en què es parla una llengua, i més reduïdes les variants en la mesura que la llengua està menys dispersa geogràficament, fins a poder arribar a una possible uniformitat, sobretot si es correlaciona amb l'augment del nivell d'especialització de la comunicació. Així, a la proposta clàssica de diferenciar només les variants que podien correspondre a modalitats d'una mateixa llengua allunyades territorialment, normalment representatives de diferents estats o regions (per exemple, les varietats referides al francès de França, de Quebec, de Bèlgica, de Suïssa o dels països africans francòfons, magrebins o subsaharians), l'ha seguit la proposta de diferenciar també dins del mateix territori diferents variants topolectals denominatives d'un mateix concepte.

Paral·lelament, una anàlisi de les unitats terminològiques en la seva diacronia pragmàtica mostra també que l'evolució en el temps del coneixement científic arrossega una evolució terminològica, de vegades relativa només al contingut, sovint, però, amb canvis de denominació i contingut alhora.

I la dimensió professional lligada al grup que usa els termes ha fet aparèixer també una tercera variació: la perspectiva des del col·lectiu usuari de la terminologia, que inclou tant el fet que existeixin diferents escoles científiques de pensament sobre una mateixa temàtica, com grups d'usuaris variats d'una mateixa terminologia diferenciats per les seves activitats professionals sobre la mateixa matèria (per exemple, els tècnics i els operaris en el context d'una empresa).

5.2 La variació funcional

Però la variació de la terminologia no s'esgota en la perspectiva dialectal, sinó que la seva inserció en la comunicació i l'ús que se'n fa en els textos la fan entrar en el món dels registres funcionals. Dins d'aquest àmbit, els criteris de variació que afecten les unitats terminològiques es distribueixen en dos eixos: un eix horitzontal centrat en la temàtica i la perspectiva des de la qual s'aborda el tema; i un eix vertical, determinat pels destinataris de la comunicació i pel nivell d'especialització dels continguts.

5.2.1 Variació horitzontal: temàtica i perspectiva

Tal com hem presentat a 3, la variació horitzontal de la terminologia té en compte dos paràmetres: la temàtica en si mateixa i l'òptica des de la qual es tracta. D'acord amb la variable de la temàtica, s'ha organitzat la terminologia per matèries científico-

tècniques, per professions o per activitats especialitzades. Així, es parla de la terminologia de la medicina, de la física, de la sociologia, del medi ambient, de la fusteria, de la restauració, de la banca, del comerç o dels esports. Aquest aspecte ha estat descrit sobradament en la bibliografia terminològica i és a la base d'aplicacions terminològiques que condueixen a l'elaboració de glossaris i diccionaris especialitzats.

La segona variable relativa a la perspectiva des de la qual una matèria es pot tractar, ha estat molt menys descrita fins ara que l'anterior. És cert que s'ha parlat de les diferències que hi ha entre matèries com la matemàtica i la sociologia, per exemple, i com aquestes diferències repercuteixen en l'estabilitat i la delimitació de la terminologia, però s'ha parlat molt poc del contrast que s'estableix en la noció "terminologia d'una matèria" quan es pren com a base d'anàlisi una disciplina tradicionalment consolidada (la física, la biologia o la matemàtica) o bé una de recent, de caràcter interdisciplinari (el medi ambient, la bioètica, per exemple).

Aquesta situació de contrast ha posat en crisi la concepció uniforme de les matèries especialitzades, i la crisi ha quallat en diversos aspectes, avui en exploració, d'entre els quals en destacarem dos: l'atribució d'un terme a una disciplina i la unidimensionalitat de les disciplines.

Pel que fa al primer aspecte, hem de subratllar que la idea que una unitat terminològica ha de "pertànyer a una disciplina o àmbit temàtic" ha hagut de ser convenientment matisada. Certament, una unitat només té caràcter terminològic en el context d'una matèria d'especialitat, però aquest fet no té per què pressuposar que les unitats terminològiques hagin de pertànyer necessàriament a un àmbit d'especialitat. Actualment, els treballs sobre aquest tema han entrat en una nova concepció centrada en "la pertinença a partir de la utilització en el discurs propi de la disciplina o l'àmbit temàtic". Des d'aquesta perspectiva, els termes no pertanyen a un domini determinat, sinó que s'usen en un domini determinat, i, per tant, la constitució del vocabulari específic d'una disciplina o d'un objecte especialitzat només es pot realitzar un cop definit l'objecte en qüestió, que pot formar part d'àmbits i treballs diferents.

Pel que fa al segon aspecte, la proliferació actual de necessitats terminològiques diversificades ha obert la porta a una concepció més àmplia dels camps d'especialitat centrada en la circularitat del saber. Les àrees temàtiques no es conceben com a compartiments o segments tancats i inamovibles, sinó com a construccions d'espais de treball o d'anàlisi. Des d'aquest punt de vista, la segmentació del coneixement especialitzat en àrees temàtiques és oberta, com ho és també la possibilitat d'analitzar un mateix tema des de perspectives o dimensions diferents.

La temàtica del discurs especialitzat no es pot classificar seguint una segmentació estàtica, ahistòrica i atemporal, sinó que, en concebre's com el fruit d'una activitat en què participen els interlocutors i els sabers, pot canviar en funció de cada situació construïda. La multiplicitat de dimensions de què poden ser objecte les temàtiques

especialitzades confereixen a les especialitats una poliedricitat de tractament i abordatge molt diversificada, sobretot les matèries interdisciplinàries.

5.2.2 Variació vertical: nivell d'especialitat i tipus de discurs

La noció d'especialitat referida a un text no sempre és fàcil d'establir. Com ja s'ha analitzat abans, un text és especialitzat per la temàtica si vehicula un coneixement que no forma part del conjunt d'informacions del parlant mitjà quan actua com a parlant. El contrari seria quan actua com a científic, tècnic, professional o simplement entès en una matèria precisa.

Si el pensament especialitzat, doncs, es manifesta a través dels textos especialitzats, aquests seran fruit de seleccions lingüístiques d'acord amb les variables de tota situació comunicativa especialitzada i de les subvariables de cada situació comunicativa específica. Així, un text especialitzat es descriu en dos nivells: a) pel que té en comú amb el discurs especialitzat en general, i b) per les característiques específiques de cada acte comunicatiu, determinades pel tipus de tema que es tracta, el punt de vista des del qual es tracta o el grau d'especialització que rep. Tots aquests factors són determinats també per l'adequació del discurs especialitzat a les finalitats de cada acte comunicatiu.

Assumint les idees exposades fins ara, sobretot tenint ben present que la terminologia per a la comunicació especialitzada més freqüent apareix sempre en discursos produïts bàsicament pels especialistes i professionals, i que aquests discursos no són homogenis, la terminologia entra a participar en el joc de la tipologia discursiva.

Des d'aquesta perspectiva, direm que la comunicació especialitzada requereix de la terminologia una adaptació a cada tipus discursiu. Així, si distingim diferents tipus de discursos especialitzats en funció de la quantitat compartida d'informació entre emissor i receptor i de la finalitat que l'emissor vol donar al seu text, en cada un d'aquests nivells la presència, rellevància i formes de la terminologia seran diferents.

Ara bé, hi ha sempre un factor constant en tota comunicació especialitzada: el tipus d'emissor. El coneixement científic no s'aprèn per experiència de manera natural, sinó que és fruit d'aprenentatge voluntari. Això suposa, doncs, que tan sols els qui han adquirit aquest coneixement, bàsicament els especialistes o experts en el tema, poden codificar un missatge especialitzat.

Els anomenats mediadors de la comunicació, que fan de pont entre la producció de coneixement i la seva recepció, juguen un paper especial. Els traductors medien entre interlocutors de dues llengües recreant el discurs original, conservant —òbviament— el seu contingut i intentant respectar les característiques pragmàtiques de l'original (adequació i tipus discursiu). Els periodistes científics fan de pont entre l'especialista i el gran públic, i transmeten els mateixos continguts alterant la forma d'expressió a fi de fer participar els receptors d'un discurs inicialment restringit als qui han après

l'especialitat. Per això, es diu que els divulgadors científics alteren formalment el text sense modificar-ne el contingut.

La consideració dels receptors del discurs especialitzat ens fa entrar també a distingir dins de la comunicació especialitzada entre el discurs especialitzat (altament o mitjanament especialitzat), destinat a especialistes; el discurs didàctic o d'aprenentatge d'una especialització, adreçat als aprenents d'una matèria; i el discurs divulgatiu adreçat al gran públic.

En cap dels tres casos, tot i que la temàtica és tractada a nivells de complexitat diferents, el text deixa de tenir caràcter especialitzat. Un text conserva el seu caràcter especialitzat si la conceptualització que transmet és feta des de la perspectiva de l'especialitat i de l'especialista, i no des de l'òptica del parlant comú. L'especialització d'un text no es basa, doncs, en la temàtica que vehicula, sinó en com vehicula aquesta temàtica.

El grau d'especialització de la comunicació condiona no només la densitat terminològica d'un text, sinó també la quantitat de variació expressiva per fer referència al mateix concepte. Un text altament especialitzat sol ser precís, concís i sistemàtic; la terminologia que utilitza tendeix a la monosèmia i a la univocitat. A mesura que disminueix el grau d'especialització, el discurs va adquirint característiques que l'acosten al discurs no especialitzat: en el pla semàntic, variació conceptual, redundància, ambigüïtat, falta de precisió estricta; en el pla de l'expressió, un alt índex de sinonímia, però sobretot un ús molt alt de fórmules parafràstiques que expliquen analíticament el mateix concepte que en un nivell especialitzat seria designat inequívocament per un terme.

8. CONCLUSIONS

Tothom sap que la terminologia va néixer de la necessitat pràctica dels especialistes d'establir una comunicació amb el màxim de garanties d'univocitat. Aquesta exigència és condicionada per les característiques del tema i per les funcionalitats de la comunicació.

La terminologia serveix bàsicament per a dues funcions: la representació del coneixement i la seva transferència. La temàtica més representativa de la comunicació especialitzada és científica.

Ja els segles xvii i xviii els científics, i el xix i xx els tècnics es van preocupar per la univocitat de la comunicació de la temàtica que els ocupava, atès que eren conscients que el llenguatge ordinari (o natural) no els permetia garantir una comunicació sense cap fissura. Així, van optar, els primers, per establir nomenclatures científiques de base llatina, i els segons, per consensuar internacionalment les formes de denominació.

Ambdues activitats se sustenten en la creença que darrere de les matèries hi ha un pensament uniforme, és a dir, una conceptualització universal.

La difusió del pensament científic a través de l'ensenyament i els mitjans de comunicació, però, ha portat la terminologia més enllà del cercle restringit dels especialistes, i la comunicació especialitzada, més lluny dels intercanvis estandaritzats internacionalment. Aquest fet ha posat en qüestió tant la uniformitat del pensament com la restricció dels usos especialitzats a registres molt determinats.

Però el pensament científic no és necessàriament uniforme; pot convocar una unanimitat absoluta en la conceptualització d'alguns objectes, però no en la totalitat dels conceptes que configuren el seu camp d'estudi. Les escoles científiques en són una mostra explícita. Si la conceptualització dels fets científics no és homogènia, difícilment es pot plantejar una unificació de les denominacions dels conceptes, almenys en una determinada proporció.

Al costat de les dificultats que planteja una representació uniforme del pensament especialitzat, comunicar la ciència no pressuposa tampoc un esquema de transmissió especialista-especialista, sinó un procés en el qual l'especialista és l'emissor, però el receptor pot ser variat, de forma que el discurs especialitzat, en adequar-se en aquesta gamma de situacions de comunicació, diversifica l'ús dels termes.

L'International Standardisation Organization (ISO) va néixer el 1947 per a «desarrollar normas universales que mejoraran la comunicación y la cooperación internacionales y redujeran las barreras de los intercambios comerciales a nivel internacional». Remarquem-ho, doncs, la normalització internacional de cara al comerç i les transaccions econòmiques internacionals.

Pretendre extrapolar a tots els àmbits i situacions aquesta concepció dels termes basada en unes necessitats de comunicació molt precises, que requereixen tan sols la forma escrita de la denominació, sense matisos ni connotacions i descontextualitzada de tot entorn lingüístic i tipus de discurs, seria com reduir el lèxic a la seva funció merament referencial, pressuposant que totes les llengües veuen el món de manera idèntica. Amb aquesta nova perspectiva, la terminologia com a objecte i com a camp d'estudi, retorna a la casa de les ciències del llenguatge i entra de ple en els interessos científics d'aquells lingüistes per als quals les llengües no es redueixen només a una gramàtica.

M. TERESA CABRÉ CASTELLVÍ
Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA)
Universitat Pompeu Fabra (Barcelona)

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BEAUGRANDE, R. (1987) «Special Purpose Language and Linguistic Theory», *ALSED-LSP Newsletter*, vol. 10, núm. 2 (25), desembre, pp. 2-10.
- BEAUGRANDE, R.; ACUÑA, C. (1997) «Hacia un nuevo plan de actuación de la terminología internacional». A: *Actas del III Simposio Iberoamericano de Terminología (1992)*. Barcelona, 1997
- CABRÉ, M. T. (1997) «La terminologia catalana: correcció i adequació», *Estudis de Llengua i Literatura en honor de Joan Veny*, vol. 1. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 291-309.
- CABRÉ, M. T. (1997) «Éléments pour une théorie de la terminologie» (en premsa). *II Rencontres Terminologie et Intelligence artificielle*, Université Toulouse-le-Mirail.
- CABRÉ, M. T. (1997) «Précisions sur le discours de spécialité» (en premsa).
- HOFFMANN, L. (1979) «Towards a Theory of LSP, Elements of a Methodology of LSP Analysis», *Fachsprache*, vol. 1, núm. 1-2, pp. 12-17.
- JAKOBSON, R. (1963) *Essais de linguistique générale*, París, Éditions du Minuit.
- KOCOURECK, R. (1991) *La langue française de la technique et de la science. Vers une linguistique de la langue savante*, 2a edició actualitzada amb una nova bibliografia, Wiesbaden, Brandstetter.
- KOCOURECK, R. (1991) «Textes et termes», *Meta*, vol. 36, núm. 1, març, pp. 71-76.
- PICHT, H. i DRASKAU, J. (1985) *Terminology: An Introduction*, Anglaterra, The University of Surrey.
- QUEMADA, B. (1978) «Technique et langage», A. B. Gille (ed.), *Histoire des techniques*, col. «La Pléiade», París, Gallimard, pp. 1146-1240.
- REY, A. (1976) «Néologisme: un pseudo-concept?», *Cahiers de lexicologie*, vol. 28, núm. 1, pp. 3-17.
- RONDEAU, G. (1983) *Introduction à la terminologie*, 2a edició, Chicoutimi, Gaëtan Morin.
- SAGER J. C. et al., (1980) *English Special Languages. Principles and Practice in Science and Technology*, Wiesbaden, Brandstetter.
- VARANTOLA, K. (1986) «Special Language and General Language: Linguistic and Didactic Aspects», *ALSED-LSP Newsletter*, vol. 9, núm. 2 (23), desembre, pp. 10-19.